

SKRB ZA STARE LJUDI

Srečo Dragoš

STARANJE V LUČI SOCIALNEGA KAPITALA (NA SLOVENSKEM)

Dr. Srečo Dragoš je docent za sociologijo na Visoki šoli za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Kvaliteta življenja starejše populacije in reševanje problemov v tem obdobju sta pomembno odvisna od količine socialnega kapitala v družbi. Ker ga ne morejo ustvariti posamezniki brez stikov z drugimi, ni vseeno, s kakšnimi socialnimi mrežami in zaupanjem razpolagamo na Slovenskem. V prispevku so na podlagi javnomnenjskih raziskav predstavljeni nekateri podatki in nakazani trendi, iz katerih lahko sklepamo na opremljenost Slovenije s socialnim kapitalom. Neaktivirani človeški viri nezaposlenih, zadovoljstvo s socialnimi mrežami in materialnim stanjem, splošno zaupanje v ljudi in zlasti do prijateljev (glede na spol, starost, izobrazbo, geografsko pripadnost, vernost, politične preference), spreminjanje zaupljivosti javnega mnenja v pomembnejše državne in civilne institucije, prakticiranje prostovoljnega dela, zdravstveno počutje in zaupanje v zdravniške storitve – vse to so posredni indikatorji socialnega kapitala, od katerih bo odvisno tudi življenje na starost. Iz podatkov izhaja, da naša družba ni optimalno opremljena s socialnim kapitalom, na nekaterih dimenzijah pa je njegova količina zelo kritična.

Ključne besede: socialne mreže, zaupanje, javno mnenje.

Vida Milošević Arnold

PROFESIONALNE VLOGE SOCIALNIH DELAVCEV PRI DELU S STARIMI LJUDMI

Vida Milošević Arnold je dipl. socialna delavka, specialistka supervizije in višja predavateljica na Visoki šoli za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Avtorica v uvodu navaja modele prakse socialnega dela in razvoj profesionalnih vlog socialnih delavcev. Prikaže smernice, ki so se razvile na področju gerontološkega socialnega dela. Profesionalne vloge socialnih delavcev nato analizira z vidika njihove primernosti za delo s starimi ljudmi. Navaja tudi storitve slovenskega socialnega varstva in različne profesionalne vloge, ki jih lahko opravljajo socialni delavci pri njihovem izvajanju.

Ključne besede: področja socialnega dela, poslanstvo socialnega dela, pravice starega človeka.

Bernard Stritih, Miran Možina

NARCISTIČNE MOTNJE, DUŠEVNE KRIZE IN EKOLOŠKA SUPORTIVNA POMOČ V STAROSTI

Dr. Bernard Stritih je docent za socialno delo na Visoki šoli za socialno delo Univerze v Ljubljani. Miran Možina je njegov asistent.

Ob dveh primerih starejših ljudi (enega iz lastne in enega iz ameriške prakse) so prikazane značilnosti narcističnih motenj in motenj osebnosti v starosti. Narcizem je pojmovan kot pomembna dimenzija na lestvici duševnega zdravja. Po številnih raziskavah ima veliko ljudi v pomagajočih poklicih osebno izkušnjo s pojavi deficitnega in destruktivnega narcizma. Zato ima proučevanje narcizma dvojni pomen: za klijente in za pomagajoče. Članek podaja osnovni okvir za prepoznavanje (diagnostiko) osebnostnih motenj. Pri izbiri oblike pomoči bolj kot tip motnje osebnosti odloča njena težavnost. Ocena težavnosti temelji na oceni ravni psihosocialnega funkcioniranja (s pomočjo lestvice GAF). Klienti, ki se obračajo po pomoč k socialnim delavcem, so večinoma s srednjih ravni te lestvice (kode 30 do 60). Švicarski psihiater in psihoterapevt Jürg Willi je leta 1999 v svoji najnovejši knjigi predstavil koncept t. i. »ekološke suportivne pomoči«, ki je po mnenju avtorjev zelo uporaben tudi v okviru socialnega dela za pomoč ljudem z motnjami

osebnostmi in drugim težjim klientom. Po prikazu ključnih konceptov ekološke suportivne pomoči (koevolucija, osebna niša, interakcijska učinkovitost, koluzija, psevdodidaktični poskusi) avtorja opozorita, da lahko na motnje osebnosti pogledamo tudi kot na samozdravitveni poskus in kot na obliko (ko)evolucijske prilagoditve. Po ekološkem pogledu na podskupino histrioničnih, narcističnih in borderline motenj osebnosti skleneta prispevek z nekaj možnimi vodili oz. opornimi točkami za ekološko suportivno pomoč ljudem z narcističnimi motnjami v starosti.

Ključne besede: motnje osebnosti, socialno delo, diagnostika duševnih motenj, psihoterapija.

Gabi Čačinovič Vogrinčič

DRUŽINA IN STAR ČLOVEK

Dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič je izredna profesorica psihologije in socialnega dela z družino na Visoki šoli za socialno delo Univerze v Ljubljani.

V prvem delu članka so s pomočjo treh modelov iz družinske psihologije definirane spremembe, ki jih potrebuje družina za projekt spreminjanja za življenje s starostjo. Stierlinov koncept delegacije, Lidzov model značilnosti, ki morajo biti zagotovljene v družinski skupini, in Bionov model delovne skupine pokažejo pomembne teme, o katerih se lahko družina sporazume in dogovori. V drugem delu je definiran socialnodelavski projekt za reorganizacijo življenja s starim človekom. Prvi korak je vzpostavitev delovnega dogovora; v procesu instrumentalne definicije problema nagovarjamo družino in vsi člani, udeleženi v problemu, raziskujejo uresničljiv delež v rešitvi.

Ključne besede: delegacija, delovna skupina, osebna niša, socialnodelavski delovni odnos, družinski projekt pomoči.

Srečo Dragoš

SOCIALNE MREŽE IN STAROST

Staranje vpliva na socialne mreže, na izbiro ljudi, s katerimi se družimo, in na način, kako to počnemo. Še pomembneje pa je, da velja tudi narobe – socialne mreže vplivajo na staranje. Ti vplivi so podrobneje obravnavani v drugi polovici prispevka, kjer so prikazane povezave med mrežami in njihovimi viri pomoči na eni strani in spolom, psihičnimi, fizičnimi in zdravstvenimi pokazatelji starejše populacije na drugi. Ugotovitve so pomembne za vse, ki neposredno delajo z ljudmi, zlasti za socialno delo, pa tudi za državno strategijo razvoja storitev za stare (socialno politiko). Staranje ni samo socialni in sociološki, ampak tudi biološki, kulturni, ekonomski in fenomenološki pojav; na kompleksnost tega pojava avtor opozarja v prvem delu prispevka, kjer se osredotoči zlasti na fenomenološko razumevanje tu-bit, staranja in časovnosti.

Ključne besede: socialno delo, fenomenologija, socialna politika, zdravje, diskriminacija starih ljudi, feminizem.

Jože Ramovš

MEDGENERACIJSKA POVEZANOST, SAMOPOMOČ IN KAKOVOSTNA STAROST

Dr. Jože Ramovš je antropolog in socialni delavec, predstojnik Inštituta Antona Trstenjaka in izredni profesor na Visoki šoli za socialno delo

Članek izhaja iz teze, da je integralna antropologija izhodišče za socialno gerontologijo. V prvem delu prikaže celostno podobo človeka z vidika šestih razsežnosti v transversalnem preseku, treh obdobjih življenja v longitudinalnem razvoju in človekovega nihanja v količinsko kakovostni polarnosti. Sledi prikaz sistemske povezanosti treh generacij v celoto. Osrednji del članka je posvečen konceptu kakovostne starosti, ki ga avtor izpelje iz analize človeških potreb v starosti. Izstopa spoznanje, da je pri današnjih starih ljudeh zanemarjeno zadovoljevanje potrebe po osebnem medčloveškem odnosu, potrebe po predajanju življenjskih izkušenj in spoznanj mladi in srednji generaciji in potrebe po doživljanju smisla starosti. Sklepni del članka je posvečen trditvi, da sta samopomoč in pomoč za samopomoč najprimernejša pot do kakovostne starosti v naši situaciji, še zlasti ob prihajajoči socialni problematiki zaradi povečanega deleža starega prebivalstva v prihodnjih desetletjih. Socialno delo ima pri tem velike možnosti in naloge, zlasti z razvojnimi

akcijsko raziskovalnimi projekti uvajanja prostovoljske samopomoči. Zelo uspešen tovrstni primer v zadnjem desetletju je projekt uvajanja in širjenja skupin starih za samopomoč in mreže medgeneracijskih skupin za kakovostno starost.

Ključne besede: socialna gerontologija, integralna antropologija, samopomoč, samoorganizacija.

Jana Mali

SKRB ZA DEMENTNE STANOVALCE V DOMU STAREJŠIH OBČANOV PREDDVOR

Jana Mali je dipl. socialna delavka, zaposlena v Domu starejših občanov Preddivor.

V uvodnem delu je na kratko predstavljeno delo z dementnimi stanovalci v Domu starejših občanov Preddivor. Sledi predstavitev demence kot bolezni, načinov in oblik dela z dementnim bolnikom in možnih oblik spoprijemanja s to boleznijo v domovih za stare. Poznamo tri osnovne oblike varstva dementnih oseb: integrirano, segregirano in delno segregirano. Slednje izvajajo v omenjenem domu. Zadnji del članka je povzetek raziskave o vplivu skupine za dementne stanovalce na same stanovalce, njihove svojce in zaposlene v domu. Dementni stanovalci so od vključitve v skupino bolj samostojni, vodljivi, orientirani, zaposleni pa se jim zaradi manjšega števila lažje individualno približajo. Svojci o sami bolezni in obliki dela v domu niso dobro seznanjeni, čutijo pa potrebo po tovrstni obliki dela.

Ključne besede: demenca, varstvo, skupinsko delo.

Adela Postružnik

NEMATERIALNA POMOČ STAROSTNIKOM

Adela Postružnik, dipl. soc. del., je zaposlena v Domu upokojencev Danice Vogrtnec, Maribor. V domu deluje tudi kot koordinatorka projekta Prostovoljno delo srednješolcev – medgeneracijsko povezovanje.

Država je s svojo socialno politiko – sistemom pokojninskega zavarovanja in mrežo socialnih in zdravstvenih ustanov – omogočila starim ljudem razmeroma dobro materialno in telesno preskrbljenost. Odnos do starih ljudi in razdvojenost med generacijami v današnjih življenjskih razmerah pa jih medčloveško, kulturno in bivanjsko potiskata na družbeni rob, v osamo in nekoristnost. Tako je ta nematerialna stran njihovega socialnega položaja verjetno med najslabšimi v zgodovini. V obdobju, ko se družba neustavljivo stara in postaja delež starih ljudi vse večji, je institucionalno varstvo potreba, ki jo narekuje sodoben način življenja. Naša družba še ni zadovoljivo osvojila »novih oblik« pomoči starim ljudem, kot je pomoč na domu, dnevno varstvo za stare ljudi in podobno. Seveda pa je namestitev starega človeka v dom v določenih primerih neobhodno potrebna. Za kakovostno življenje v starosti tako v domačem okolju kot v domu je treba zadovoljiti materialne in nematerialne, socialne potrebe.

Ključne besede: socialne potrebe, samopomoč, medgeneracijsko povezovanje, prostovoljci, dom za stare ljudi.

Alenka Košak

STALIŠČA MEDICINSKIH SESTER IN SOCIALNIH DELAVK DO SMRTI

Alenka Košak je diplomirana socialna delavka.

O smrti se ljudje težko pogovarjamo, ker se je bojimo. Ne vemo in ne želimo vedeti, kdaj in kako jo bomo dočakali in kaj bo potem, ko bo prišla. To temo odrivamo, ker se počutimo varnejše, če o njej ne razmišljamo in ne govorimo. Toda ljudje, ki se poklicno veliko srečujejo z umiranjem in smrtjo, o tem veliko razmišljajo in se pogovarjajo. To so zlasti medicinske sestre, pa tudi socialne delavke, zaposlene v bolnišnici. Smrt bolnika je zanje psihična obremenitev, še zlasti tam, kjer umirajo otroci. Pomoči so potrebni tako umirajoči bolniki in njihovi svojci kot tudi zaposleni. Slednji bi potrebovali več supporta ob stiskah pri umiranju bolnikov in več permanentnega izobraževanja na temo smrti. Svojci velikokrat ne vedo, kam se lahko obrnejo po pomoč v duševni stiski ob izgubi družinskega člana in je največkrat tudi ne iščejo. Nekaj te pomoči poskušajo dati svojcem umirajočih zaposleni v bolnišnici. Čeprav v zadnjih letih že nastajajo različne organizacije in skupine za

samopomoč svojcem umrlih, je te pomoči še vedno deležna le peščica ljudi.

Ključne besede: umiranje, smrt, žalovanje, doživljanje smrti.

Blaž Mesec

TEORIJA ROBERTA ATCHLEYA O KONTINUITETI V STAROSTI

Dr. Blaž Mesec je izredni profesor za področje metodologije na Visoki šoli za socialno delo Univerze v Ljubljani in dekan te šole.

Prikazana je gerontološka teorija R. C. Atchleya o kontinuiteti v starosti. Teorijo, ki trdi, da se v starosti v bistvu nespremenjene nadaljujejo osnovne notranje in zunanje strukture, kakršne so bile pri človeku prisotne v srednjih letih, utemeljuje njen avtor na podatkih 20-letne longitudinalne raziskave, ki se je začela na celotni populaciji starih v mestecu s srednjega zahoda ZDA in končala s 30 odstotki prvotne populacije. Kritika, ki sledi prikazu, očita avtorju, da njegova teorija ničesar ne pojasnjuje, ampak le ugotavlja določeno dejstvo, kontinuiteto, in da v jedru zanika potrebo po gerontološki teoriji, to je po pojasnjevanju starostnih sprememb in razlik (ne nespremenjenega nadaljevanja istega) v adaptaciji na starost. Zaradi velikega osipa pa je tudi splošnost kontinuitete vprašljiva, saj je prevladujoča kontinuiteta v raziskovani populaciji lahko posledica »samoizbire« najbolje prilagojenih.

Ključne besede: gerontologija, gerontobotika, socialno delo s starimi, kontinuiteta.